
5. KIRKKOVUODEN JUHLAT

Heinäkuun askareita Johannes von Gmundenin kalenterissa: Leikataan viljaa.

Tammikuun 1. päivä on länsimaisen kalenterin uudenvuodenpäivä, jonka paikan Julius Caesar vahvisti yli 2000 vuotta sitten, nelisenkymmentä vuotta ennen Kristuksen syntymää. Rooman vallan murruttua Euroopassa 300- ja 400-luvulla ei keisarin käskyä haluttu suinkaan kaikkialla noudattaa. Kristillisen kirkon vaikutusvalta oli kasvanut vähitellen hyvin suureksi, ja kirkko halusi pitää vuoden taitekohtana jotakin uskontonsa kannalta merkittävää päivämäärää, ei maallisen keisarin määräämää.

Useissa maissa vuosi aloitettiin Marian ilmestyspäivästä (25.3.), esimerkiksi Englannissa 1700-luvulle asti, tai joulusta. Ruotsi-Suomessa kirkkopäivien tekstit aloitettiin ensimmäisestä adventtipäivästä, kuten vielä tänäkin päivänä tehdään. Silti kalenterivuoden alku on jo ensimmäisissä Ruotsin ja Suomen messukirjoissa 1300- ja 1400-luvulla merkitty tammikuun 1. päivän kohdalle.

Vielä eri kohdassa oli maallinen tilivuosi. Maaseudulla palkollisten tilivuosi päättyi syksyllä satokauden päätyttyä, aluksi mikkelinpäivän tienoilla, sittemmin loka-marraskuun vaihteessa, kekrinä.

Vuodenvaihteen määritelmä haluttiin meilläkin yhdenmukaistaa, ja siksi vuonna 1559 myös tilikauden alku määrättiin tammikuun alkuun. Kun ensimmäiset kalenterimme ilmestyivät 1600-luvun alussa, niissä vuosi alkoi nykyiseen tapaan tammikuulla. Monissa muissa Euroopan maissa muutos tehtiin myös 1500-luvulla, mutta esimerkiksi Venäjällä vasta 1725 ja Englannissa 1753.

Kirkkovoosi: adventista adventtiin

Kirkkovoosi alkaa edelleenkin eri kohdasta kuin tavallinen kalenterivuosi. Kirkon vuosi aloitetaan perinteisesti adventista, joka on marras- ja joulukuun vaihteessa, ja päätetään tuomiosunnuntaihin marraskuun lopulla.

Vuonna 1993 vahvistetussa kirkkolaissa on luettelo kirkollisista juhlapäivistä. Lain mukaan "kirkollisia juhlapäiviä ovat joulupäivä, toinen joulupäivä, uudenvuodenpäivä, loppiainen, pitkäperjantai, pääsiäispäivä, toinen pääsiäispäivä, helatorstai, helluntai, juhannuspäivä ja pyhäinpäivä".

Kirkkovuoden suurimmat pyhät ovat joulu ja pääsiäinen, joiden ympärille ovat rakentuneet pitkät juhla-ajat. Joulu alkaa ensimmäisestä adventtisunnuntaista ja jatkuu loppiaiseen asti. Pääsiäisaika on vielä pitempi, laskiaisesta helatorstaihin.

Suomessa on lisäksi kaksi ei-kirkollista juhlapäivää, joita kirkkolaki ei mainitse: itsenäisyyspäivä ja vappu. Puhumme niistä tuonnempana.

Jeesuksen ympärileikkaus. Friedrich Herlinin maalaus vuodelta 1466. (Kuva Daniel Leclercq, Wikipedia)

Kaikki kirkon suurimmat juhlat keskittyvät kirkkovuoden ensimmäiseen puoliskoon, joulutoukokuuhun (tai kesäkuuhun jos helluntai on kesäkuun puolella). Toinen puolisko eli kesä ja syksy on lähes juhlatonta aikaa.

Vaikka kirkkovoosi alkaa adventista, käymme tässä kirkon juhlapäivät läpi normaalikalenterin mukaan vuoden alusta eli uudenvuodenpäivästä lähtien.

Uusivuosi ja loppiainen

Uuden vuoden vastaanotto oli kaksituhatta vuotta sitten roomalaisilla aivan yhtä hilpeä juhla kuin nykyajan ihmisillä. Kirkko halusi keskiajalla antaa uudenvuodenpäivälle myös uskonnollista sisältöä, ja aiheeksi valittiin Jeesuksen ympärileikkaus. Tuohon aikaan, kuten vieläkin Lähi-idässä, poikalapsilta nipsaistiin pippelistä esinahka pois jo vauvaiässä.

Koska Kristuksen esinahan (tai -nahattomuuden) juhliminen tuntuu nykyihmisistä hieman vieraalta, korostetaan kirkon piirissä ympärileikkaukseen liittyvää nimenantoa. Meillä uudenvuoden tekstit puhuvat Jeesus-nimestä. Uuttavuotta voi siten pitää Jeesuksen nimipäivänä, vaikka

Evankeelista Luukas ja kolme kuvaa Jeesuksen lapsuudesta: syntymä, temppeleihin tuonti ja kolmen tietäjän käynti. Kuva saksalaisesta Raamatusta 1400-luvun lopulta.

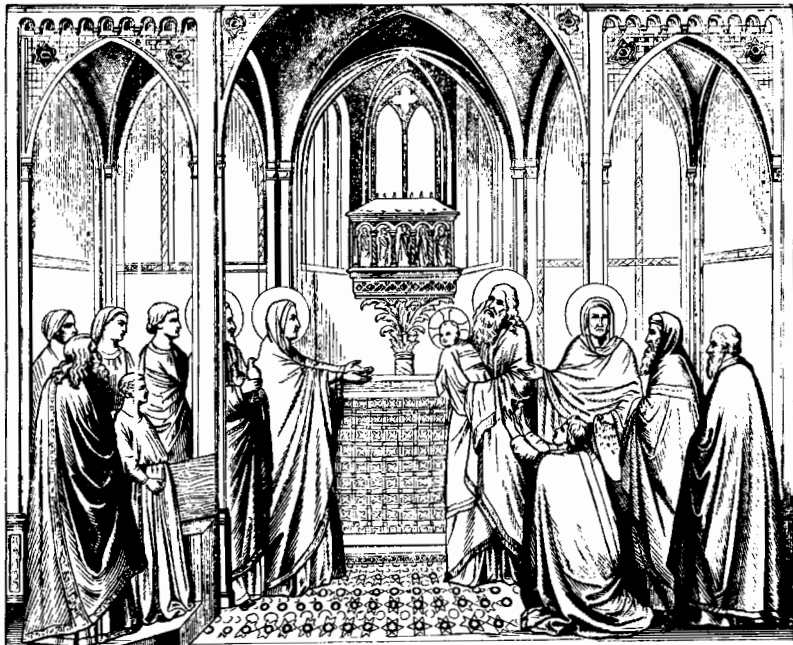
päivälle ei meidän kalentereissamme olekaan merkitty mitään nimeä.

Katolinen kirkko on luopunut uudenvuoden ympärileikkaus-selityksestä ja juhlii tammikuun 1. päivää Jeesuksen äidin Marian juhlapäivänä, yhtenä vuoden monista Maria-päivistä.

Loppiainen 6. tammikuuta on vanhastaan ollut joulunajan viimeinen juhlapäivä. Suomalaisen nimensä se on saanut joulunpyhien loppumisesta. Muissa kielissä nimi viittaa esimerkiksi itämaan tietäjiin ("kolmen kuninkaan päivä") tai Kaanaan häihin, joissa Jeesus ensimmäisen kerran näytti kirkkautensa ("Kristuksen ilmestymispyhä" eli epifania).

Suomen kirkoissa puhutaan loppiaisena kolmen tietäjän käynnistä Jeesuksen luona. Loppiaista pidetään meillä myös lähetystyön juhlanä. Ortodoksisessa kirkossa loppiaisenä on Jeesuksen kasteen juhla.

Loppiaisen on nykyään perinteisellä kiinteällä paikallaan tammikuun kuudentena, mutta 1973–1991 se oli viikonloppuun sidottu pyhä, jota vietettiin tammikuun 6. ja 12. päivän välisenä lauantaina. Puhumme liikkuvien pyhien siirrosta enemmän tämän luvun lopulla.

Jeesus tuotiin temppeliin 40 päivän ikäisenä. Muistopäivän nimenä on nykyään kynttilänpäivä. Piirros on tehty assisilaisessa kirkossa olevan maalauksen mukaan.

Kynttilänpäivästä laskiaiseen

Kynttilänpäiväksi sanotaan helmikuun alun sunnuntaita. Sitä vietettiin alkuaan Marian puhdistuspäivänä. Jeesuksen aikaan äitiä pidettiin 40 päivää synnytyksestä "epäpuhtaana" eikä hän saanut esimerkiksi käydä temppelissä. Mutta 40 päivää joulun jälkeen eli helmikuun 2. päivänä Maria meni temppeliin Mooseksen lain mukaisesti uhraamaan kaksi kyyhkystä ja sai näin puhtautensa takaisin.

Nykyisen nimensä kynttilänpäivä on saanut katolisen kirkon tavasta vihkiä koko vuoden kynttilät tänä päivänä.

Kynttilänpäivän vanha paikka oli 2. helmikuuta, mutta 1772 se siirrettiin välillä 2.2.–8.2. olevaan sunnuntaihin. Jos kuitenkin 2.2. sattuu laskiaissunnuntaihin tai sen alusviikkoon, juhlaa vietetään jo edellisenä sunnuntaina. Jos laskiaissunnuntai on aikaisimpana mahdollisena päivänä 1.2. (kuten tapahtuu seuraavan kerran vuonna 2285), on kynttilänpäivä 8.2.

Kynttilänpäivän tienoille sattuu yleensä kaksi pyhäpäivää, joille käytettiin vuoteen 2000 asti latinalaisia nimiä *septuagesima-* ja *seksagesimasunnuntai*. Nämä ovat pääsiäisjakson ensimmäiset pyhät, ja niiden paikka lasketaan pääsiäisestä. Nimet olivat peräisin latinankielisistä lukusanoista 70 ja 60. Septuagesimasunnuntaina alkoi 70-päiväinen "luopumisen aika", joka päättyi pääsiäistä seuraavana lauantaina, ja seksagesimasunnuntaina taas 60-päiväinen "leskeyden aika", joka päättyi pääsiäispäivää seuraavana keskiviikkona.

Oudot nimet herättivät kansan keskuudessa ihmettelyä. Esimerkiksi yksi iloinen naisääni kysyi yliopiston almanakkatoimistosta seksagesiman alkuperää, ja kysyjä tuntui hieman pettyneeltä kun nimellä ei ollutkaan mitään tekemistä seksin kanssa.

Latinalaiset nimet siirtyivät 2000-luvun alussa historiaan, kun kirkko uusi useiden pyhäpäivien nimet (ks. seuraavan aukeaman laatikko). Septuagesimasunnuntaista tuli aivan suomalaisittain kolmas sunnuntai ennen paastonaikaa ja seksagesimasunnuntaista toinen sunnuntai ennen paastonaikaa.

Paastonaika alkaa

Laskiaista edeltävää aikaa sanotaan esipaastoksi. Varsinainen paastonaika

eli valmistautuminen pääsiäiseen käsittää neljäkymmentä päivää ennen pääsiäistä; tällöin sunnuntaita ei lasketa paastopäiviksi. Paastonaika alkaa tarkkaan ottaen laskiaistiistain jälkeisenä yönä ja päättyy pääsiäispäivää edeltävänä yönä.

Laskiaissunnuntauksi sanotaan paastonaikaa edeltävää sunnuntaita, joka on siis seitsemän viikkoa ennen pääsiäistä. Se voi olla aikaisintaan 1. helmikuuta ja myöhäisintään 7. maaliskuuta.

Nimensä laskiainen on saanut sanasta laskea: nykyään arvellaan, että kyse on siitä, että paasto lasketaan (=päästetään) alkamaan, tai siitä, että paastopäivien laskeminen aloitetaan.

Pyhäpäivien vanhat ja uudet nimet

Kirkko uudisti vuosituhannen vaihteessa pyhäpäivien nimet. Lopullisen hyväksymisen uusille nimille antoi kirkolliskokous toukokuussa 1999. Muutos astui voimaan adventtina vuonna 2000. Tärkeimpien pyhien nimet pysyivät ennallaan, muutamissa muissa nimissä muuttui vain hieman sanamuoto, mutta joidenkin pyhien nimet uusittiin kokonaan. Alla on lista vuoden pyhäpäivistä vanhan ja uuden evankeliumikirjan mukaan.

<u>Vanha nimi</u>	<u>Nykyinen nimi</u>
Uudenvuodenpäivä	Ennallaan
Uudenvuodenpäivän jälkeinen sunnuntai	2. sunnuntai joulusta
Loppiainen	Ennallaan
X. loppiaisen jälkeinen sunnuntai	X. sunnuntai loppiaisesta
–	Pyhän Henrikin muistopäivä
Kynttilänpäivä	Ennallaan
Septuagesimasunnuntai	3. sunnuntai ennen paastonaikaa
Seksagesimasunnuntai	2. sunnuntai ennen paastonaikaa
Laskiaissunnuntai	Ennallaan
X. paastonajan sunnuntai	Ennallaan
Marianpäivä	Marian ilmestyspäivä
Palmusunnuntai	Ennallaan
Pitkäperjantai	Ennallaan
Pääsiäispäivä	Ennallaan
2. pääsiäispäivä	Ennallaan
1. pääsiäisen jälkeinen sunnuntai	1. sunnuntai pääsiäisestä
2. pääsiäisen jälkeinen sunnuntai	2. sunnuntai pääsiäisestä jne.

Vaikka meillä ei paastonajalla ole enää samaa merkitystä kuin katolisissa maissa, laskiaisena on vieläkin tapana syödä tukevasti. Nautimme vaikkapa hernerokkaa ja laskiaispullaa, ettei sitten paastonaikana pääse tulemaan nälkä.

Katolisissa maissa laskiaiseen liittyvät iloiset karnevaalit. Esimerkiksi Rio de Janeirossa juhlitaan joka vuosi laskiaissunnuntauksista laskiaistiistaihin. Sana karnevaali on tullut latinan sanoista *carne vale*, hyvästi liha: paaston alettua ei lihaa saanut syödä ennen kuin pääsiäisenä. Katolinen kirkko on nykyään huomattavasti keventänyt paastonajan lihansyöntikieltoa, mutta karnevaalit ovat säilyneet yhtä riehakkaina juhlina.

Rukoussunnuntai	5. sunnuntai pääsiäisestä
Helatorstai	Ennallaan
Helluntaipäivä	Ennallaan
Kolminaisuudenpäivä	Pyhän Kolminaisuuden päivä
1. kolminaisuudenpäivän jälkeinen sunnuntai	2. sunnuntai helluntaista
2. kolmin. jälkeinen sunnuntai	3. sunnuntai helluntaista jne
Juhannuspäivä	Ennallaan
5. kolmin. jälkeinen sunnuntai	Apostolien päivä
Kirkastussunnuntai	Ennallaan
Mikkelinpäivä	Ennallaan
21. kolmin. jälkeinen sunnuntai	Uskonpuhdistuksen muistopäivä
–	Luomakunnan sunnuntai
–	Perheen sunnuntai
Pyhäinpäivä	Ennallaan
Kirkkovuoden lähinnä viimeinen sunnuntai	Valvomisen sunnuntai
Tuomiosunnuntai	Ennallaan
X. adventtisunnuntai	Ennallaan
Joulupäivä	Ennallaan
2. joulupäivä	Tapaninpäivä
–	Apostoli Johanneksen päivä (3. joulupäivä)*
–	Viattomien lasten päivä (4. joulupäivä)*
Joulun jälkeinen sunnuntai	1. sunnuntai joulusta

*Huom. 3. tai 4. joulupäivää vietetään pyhänä vain milloin se sattuu sunnuntaihin.

Neitsyt Maria. Piirros 1400-luvulta.

Paaston ensimmäisellä päivällä on oma nimensä, tuhkakeskiviikko. Nimi tulee siitä, että kristityt osoittivat aikoinaan katumusta ripottelemalla tuhkaa päälleen. Paastonaika on varsinkin katolisessa kirkossa katumuksen ja ripittäytymisen aikaa.

Marianpäivä

Marian ilmestyspäivää vietetään maaliskuun 22. ja 28. päivän välisenä sunnuntaina, tai jos tämä sunnuntai on palmusunnuntai tai pääsiäispäivä, palmusunnuntaita edeltävänä sunnuntaina. Siksi Marianpäivä voi olla aikaisimmillaan jopa maaliskuun 8. päivänä. Tällä vuosisadalla aikaisin Marianpäivän päivämäärä on 9.3., joka sattui vuonna 2008.

Vuoteen 1954 asti marianpäivä oli kiinteällä paikalla 25.3. Tähän oli kuitenkin muutamia poikkeuksia. Jos 25.3. oli pääsiäispäivä tai pääsiäismaanantai, Marianpäivä oli pääsiäismaanantaita seuraavana tiistaina. Jos 25.3. sattui pääsiäisen alusviikolle (palmusunnuntain ja pääsiäislauantain välille), oli Marianpäivä palmusunnuntaita edeltävänä lauantaina.

Sisältönsä Marian ilmestyspäivä on saanut enkeli Gabrielin käynnistä neitsyt Marian luona. Enkeli ilmoitti Marialle että hänestä tulee Herran

äiti. Tasan 9 kuukautta myöhemmin onkin joulukuun 25. päivän, Jeesuksen syntymäpäivä.

Täten marianpäivä ei ole pääsiäiseen liittyvä juhla, vaikka se yleensä sattuukin pääsiäisen alle paastonaikaan, vaan joulukuun liittyvä erillisyjuhla.

Palmusunnuntai ja hiljainen viikko

Viimeinen sunnuntai ennen pääsiäistä on nimeltään *palmusunnuntai*. Se on omistettu Jeesuksen tulolle Jerusalemiin, jolloin kansa levitti tielle palmunoksia.

Suomessa palmusunnuntaina on käytetty palmunlehvien sijasta pajunoksia. Ortodoksisissa kirkonmenoissa pajunokset siunataan ja jaetaan läsnäolijoille. Kansan keskuudessa on taas ollut tapana pajunvitsoilla "virpominen". Viime aikoina varsinkin pikkutyöt ovat usein kierrelleet noidiksi pukeutuneina talosta taloon lausumassa virpomisloruja, josta palkkana on pikku makeisia.

Kaupungin porraskäytävissä virpoja näkee harvoin. Tämän kirjoittajan kohdalle on sattunut viime vuosina vain yksi kaupunkilaisvirpoja: ovikelloa soitti nuori tummaihoisen somalialaistyttö, joka suomea somasti murtaen kertoi tulleensa virpomaan. Hän sai suklaamunan palkkseen.

Pääsiäistä edeltävän piinaviikon tai hiljaisen viikon päivillä on kullakin ollut oma nimensä. Harvoin nykyään enää käytetään sellaisia nimiä kuin malkamaanantai, tikkutiistai, kellokeskiviikko tai lankalauantai. Sen sijaan yleisessä käytössä ovat edelleen *kiiristorstai* ja *pitkäperjantai*.

Kiiristorstai on ollut pitkän paaston jälkeinen puhdistuspäivä. Sen nimi tulee ruotsin sanasta skär, puhdas. Esimerkiksi ortodoksisessa kirkossa piispat pesevät kiiristorstaina alaistensa pappien jalat.

Kiiristorstai on meillä ennen kaikkea ehtoollisen asettamisen muistojuhla. Suomalaisissa kirkoissa pidetään kiiristorstai-iltana ehtoollisjumalanpalvelus, ja monet käyvät ehtoollisella tämän ainoan kerran vuodessa. Kirkoissa käy kiiristorstaisin enemmän väkeä kuin pitkäperjantaina tai pääsiäispäivänä.

Pitkäperjantaita vietetään Jeesuksen ristiinnaulitsemisen ja kärsimyskuoleman muistoksi. Pitkäperjantai on ollut Suomessa harras ja hiljainen juhla, jolloin ei ole sopinut nauraa, leikkiä tai käydä vieraisilla.

Pääsiäisjuhla

Pääsiäispäivää vietetään ilon päivänä Jeesuksen ylösnousemuksen muistoksi. Uskontunnustuksemme sanoo, että Jeesus nousi "kolmantena päivänä" kuolleista. Tällöin käytetään vanhaa roomalaista laskutapaa, jossa sekä alku- että loppupäivä lasketaan mukaan lukuun. Perjantai on ensimmäinen, lauantai toinen ja sunnuntai kolmas päivä. Jeesuksen uskotaan nousseen haudastaan varhain sunnuntaiaamuna.

Katolisessa ja ortodoksisessa kirkossa pääsiäisyön eli lauantain ja sunnuntain välisen yön jumalanpalvelus on vuoden huomattavin tapahtuma, joka vetää kirkot täyteen väkeä ja vastaa lähinnä meikäläistä jouluaamun kirkkoa.

Juutalaisten pääsiäinen oli alkuaan (ja on vieläkin) kahdeksanpäiväinen juhla. Ruotsi-Suomessa pääsiäinen oli vielä 1700-luvulla nelipäiväinen juhla (sunnuntaista keskiviikkoon). Vuonna 1772 se lyhennettiin kaksipäiväiseksi, ja sellainen se on edelleenkin.

Pääsiäismaanantaina kirkoissa puhutaan ylösnousseen Jeesuksen ilmestymisestä opetuslapsilleen. Nykyisessä evankeliumikirjassa annetaan raamatuntekstit kaikille perinteisen pääsiäisen kahdeksalle päivälle.

Pääsiäisen paikka

Pääsiäisen paikka määräytyy hyvin mutkikkaista tekijöistä, ja siksi sen laskemista on syytä tarkastella vähän yksityiskohtaisemmin.

Pääsiäisen paikasta on kiistelty pian kaksituhatta vuotta. Juutalaisen perinteen mukaan juhlaa haluttiin viettää kevään alkajaiseksi ja täydenkuun tienoilla. Suunnilleen yhtenäiseen käytäntöön kristityissä maissa päästiin 500-luvun jälkeen, kun Dionysius Exiguus laati entistä tarkemman pääsiäissäännön. Myöhemmin 1500-luvulla sääntöä vielä tarkennettiin samalla kun siirryttiin juliaaniseen kalenterista nykyiseen gregoriaaniseen.

Karkea sääntö on, että pääsiäinen on "kevättasauspäivää seuraavan täydenkuun jälkeisenä sunnuntaina". Tämä sääntö ei kuitenkaan ole tarkka. Ensinnäkään kevättasauspäivä ei tarkoita samaa päivää, jonka kohdalle almanakassa tasaus on merkitty, vaan se on kiinteästi maaliskuun 21. päivä. Toiseksi myöskään täysikuu ei ole se tähtitieteellinen täysikuu, jonka almanakka kertoo, vaan eräs kuviteltu tasaisesti kulkeva kuu (jonka vaiheet tosin sattuvat lähelle todellisen kuun vaiheita).

Paljastaako kuunpimennys pääsiäisen päivän?

Joka joulu pohditaan Betlehemin tähden arvoitusta. Oliko se todellinen tähtitaivaan tapahtuma vai kaunis taru? (Ks. laatikko tämän luvun lopussa.)

Tähtitiedettä on käytetty avuksi myös Jeesuksen ristiinnaulitsemispäivän määrittämiseen. Jeesuksen tarkkaa kuolinpäivää ei Raamatun perusteella voida selvittää. Sen tiedetään olleen Pontius Pilatuksen aikana eli vuosien 26–36 välillä, perjantapäivänä ja juuri ennen pääsiäisjuhlaa, kuten Johanneksen evankeliumissa sanotaan.

Juutalaisten pääsiäinen tai sen aatto sattui perjantain vuosina 27, 30, 33 ja 34. Todennäköisimmät päivät ovat 7. huhtikuuta vuonna 30 tai 3. huhtikuuta vuonna 33. Mutta kumpi näistä ajoista on se oikea?

Englantilaistutkijat C.J. Humphreys ja W.G. Waddington ovat ottaneet tähtitieteen avuksi. Raamatussa on mainittu, että Jeesuksen kuoleman aikaan "aurinko muuttuu pimeydeksi ja kuu vereksi". Auringonpimennystä ei kyseisenä aikavälillä Jerusalemissa satu, ja Raamatussa mainittu pimeys on tulkittu esimerkiksi voimakkaaksi hiekkamyrskyksi.

Sen sijaan kuun muuttuminen vereksi on tuttu näky kuunpimennysten aikaan. Ilmiö johtuu siitä, että kuun pinnalle osuva valo kulkee maan ilmakehän läpi, jolloin se punertuu. Yksi kuunpimennys sattui Jerusalemissa perjantaina huhtikuun 3. päivänä vuonna 33, jolloin kuu nousi illalla jo osittain pimentyneenä ja varmasti vaikuttavan näköisenä.

Englantilaistutkijat päättelevät siten alkuperäisen pitkäperjantain päivämääräksi 3.4.33.

Suomalainen asiantuntija Risto Heikkilä on tullut siihen tulokseen, että todennäköisempi päivämäärä on 7. huhtikuuta vuonna 30 ja että Raamatun mainitsemat ilmiöt ovat mahdollisesti hiekkamyrskyn aiheuttamia.

Pääsiäisen päivämäärä Gaussin kaavalla

Annettu vuosiluku jaetaan 19:llä ja merkitään jakojäännöstä a:lla; jaetaan vuosiluku 4:llä ja saadaan jakojäännös b; jaetaan vuosiluku 7:llä ja saadaan jakojäännös c. Muodostetaan summa $24 + 19a$, jaetaan se 30:llä ja merkitään jakojäännös d:llä. Muodostetaan toinen summa $5 + 2b + 4c + 6d$, jaetaan 7:llä ja saadaan jakojäännös e. Silloin pääsiäissunnuntain päivämäärä on joko $(22 + d + e)$:s maaliskuuta tai $(d + e - 9)$:s huhtikuuta. Jos saatu päivä on 26.4., on pääsiäinen 19.4. Jos saatu päivä on 25.4. ja samalla $d = 28$ ja a suurempi kuin 10, on pääsiäinen 18.4. — Muina vuosisatoina kaksi kaavassa olevaa lukua saa hieman eri arvon.

Lasketaanpa esimerkiksi pääsiäisen paikka vuonna 2013:

Vuosi	jaetaan luvulla	jakoäännös
2013	19	a = 18
	4	b = 1
	7	c = 4

$24 + 19a = 366$; jaetaan 30:llä, jakojäännös d = 6

$5 + 2b + 4c + 6d = 59$; jaetaan 7:llä, jakojäännös e = 3

Pääsiäisen päivämäärä on $(22 + d + e)$:s maaliskuuta eli 31.3.

Niinpä karkeasta säännöstä on poikkeuksia. Yksi tällainen oli vuonna 1943. Voimme almanakasta lukea, että kevätpäiväntasausta oli maaliskuun 21. päivänä klo 14 ja täysikuu sattui seuraavana yönä klo 0.08. Pääsiäistä ei kuitenkaan vietetty seuraavana sunnuntaina, vaan vasta huhtikuun lopulla, 25.4.

Tarkan säännön mukaan laskien pääsiäinen sattuu aina maaliskuun 22. ja huhtikuun 25. päivän väliseksi ajaksi. Helpoin tapa sen paikan laskemiseksi on matemaatikko Gaussin 1800-luvun alussa julkaisema sääntö. Sen mukaan esimerkiksi vuosina 1900–2099 pääsiäisen paikka lasketaan ohessa annetun kaavan mukaan.

Ennen Gaussin keksimää sääntöä joutuivat kirkonmiehet käyttämään vielä mutkikkaampia laskutapoja. Eipä siksi ihme, että koko ajanlaskumme ajan on tehty ehdotuksia pääsiäisen paikan määrittämisestä yksinkertaisemmin. Yksi järkevä mahdollisuus olisi, että se olisi jonakin tiettyinä sunnuntaina maaliskuun vaihteessa. Mm. kirkkojen maailman-

Evankelista Markus ja Jeesuksen ylösnousemus. Kuva on saksalaisesta Raamatusta 1400-luvun lopulta.

neuvostossa on käsitelty ehdotusta, että pääsiäinen olisi aina huhtikuun toisena sunnuntaina. Tämän päätöksen hyväksyminen vaatisi kuitenkin taakseen yli 200 jäsenkirkon yksimielisen tuen.

Toisena mahdollisuutena on ehdotettu, että pääsiäistä ruvettaisiin viettämään todellista kevätpäiväntasausta seuraavan todellisen täydenkuun jälkeisenä sunnuntaina. Todellisten taivaantapahtumien käyttäminen ei menneinä vuosisatoina ollut mahdollista, koska maapallon ja kuun liikkeitä ei osattu laskea tuleviksi vuosiksi tarpeeksi tarkasti eteenpäin. Tällä hetkellä tarkkuus jo riittää, ja tähtitieteilijät pystyvät laskemaan kevätpäiväntasaukset ja kuun vaiheet sadoiksi vuosiksi eteenpäin parin minuutin tarkkuudella.

Tähtitaivaan antama päivämäärä on täsmälleen sama kaikissa uskontokunnissa, kunhan vain sovitaan minkä paikkakunnan horisontin mukaan tähtitaivasta katsotaan. Kirkkojen maailmanneuvostossa 1997 on sovittu, että paikkakunta olisi Jerusalem. Sopivin ajanhetki uuden määrittelyn käyttöönotolle olisi jokin vuosi, jolloin idän ja lännen pääsiäiset sattuvat samalle päivälle. Jos pääsiäiset tämän jälkeen määrättäisiin taivaan ilmiöiden mukaan, viettäisi koko läntinen kristikunta suurinta juhlaansa samana viikonloppuna. Päätös ei ole kuitenkaan toteutunut.

Helatorstaita vietetään Jeesuksen taivaaseenastumisen muistoksi. Kuva 1100-luvulta.

Pääsiäisestä helluntaihin

Pääsiäisen jälkivietto kestää helluntaihin asti eli 50 päivän ajan. Pääsiäisen ja helluntain välissä on rukoussunnuntai, joka on viisi viikkoa pääsiäissunnuntain jälkeen, ja helatorstai, joka on seuraavana torstaina, 39 päivää (roomalaisen laskutavan mukaan 40 päivää) pääsiäisen jälkeen.

Rukoussunnuntain nimi muuttui kirkon pyhäpäivämuutoksessa, ja sen kohdalla lukee nykyään kalentereissa 5. sunnuntai pääsiäisestä. Päivän juuret ovat 400-luvulla, jolloin helatorstaita edeltäviä päiviä ruvettiin viettämään rukouspäivinä ja edeltävää sunnuntaita rukoussunnuntaina. Sunnuntain ja torstain välisiä päiviä sanottiin "käyntipäiviksi" tai kanttaipäiviksi, ja silloin järjestettiin rukoussulkueita, jotka rukoilivat

siunausta alkavalle satokaudelle. Käyntipäivistä maanantai ja tiistai olivat Ruotsi-Suomessa puolipyhiä vielä 1700-luvulla. Almanakassa luki maanantain kohdalla punaisin kirjaimin Cant. wijk. (= kanttaiviikko). Vuonna 1772 kanttaimaanantai ja -tiistai muutettiin tavallisiksi arkipäiviksi.

Helatorstaita vietetään Jeesuksen taivaaseenastumisen muistoksi. Helatorstai on vanhan kansan mielestä ollut vuoden pyhin kirkkojuhla. Nimensäkin se on saanut ruotsin "pyhää" merkitsevästä sanasta.

Vuosina 1973–1991 helatorstain nimenä oli Kristuksen taivaaseenastumisen päivä ja sitä vietettiin viisi päivää aikaisemmin, lauantapäivänä. Vuodesta 1992 helatorstaita on taas juhlittu perinteisellä, "oikealla" paikallaan.

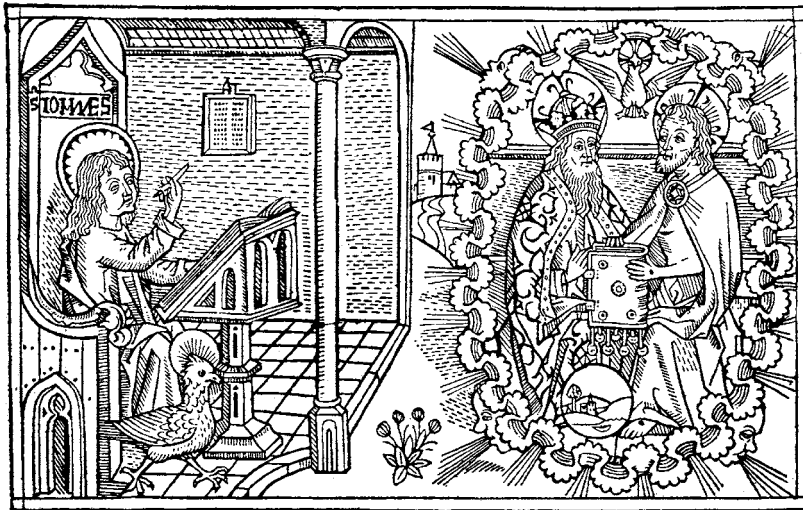
Helluntai ja kolminaisuudenpäivä

Helluntaita vietetään Pyhän Hengen vuodattamisen muistoksi. Raamatun kertomuksen mukaan Jeesuksen opetuslapset saivat ensimmäisenä helluntaina Pyhän Hengen lahjan ja kastoivat tuhansia ihmisiä. Kirkko pitää helluntaita omana syntymäpäivänään, sillä tämä tapahtuma merkitsi ensimmäisen seurakunnan ja koko kristillisen kirkon syntymistä. Helluntai on edelleen alkuperäisellä paikallaan 49. (roomalaisen laskutavan mukaan 50.) päivänä pääsiäisestä.

Vuoteen 1972 asti almanakoissamme helluntai oli vanhaan tapaan kaksipäiväinen pyhä, jota vietettiin sunnuntaina ja maanantaina. Nykyään helluntaimaanantai on arkipäivä. Vuodesta 1973 vuoteen 1991 edelliselle lauantaille oli annettu pyhäpäivän luonne ja nimi helluntain valmistuspäivä. Vuodesta 1992 alkaen helluntai on ollut Suomessa yksipäiväinen juhla. Monessa muussa maassa helluntaimaanantai on edelleen pyhä- ja vapaapäivä.

Pyhän Kolminaisuuden päivä on helluntaita seuraava sunnuntai. Sen vietto sai alkunsa Englannissa 1100-luvulla ja levisi sieltä muihin maihin. Kirkkovuoden seuraavia sunnuntaipäiviä oli tapana sanoa kolminaisuudenpäivän jälkeisiksi sunnuntaiksi.

Uuden vuosituhannen myötä "kolminaisuudenpäivän jälkeiset sunnuntait" jäivät pois almanakoista, sillä kirkko muutti näidenkin pyhäpäivien nimet. Kirkkovuoden lopun sunnuntait numeroidaan nykyään helluntaista lähtien, kuten monessa muussakin länsimaassa tehdään.

Evankelista Johannes ja Pyhä Kolminaisuus. Kuva saksalaisesta Raamatusta 1400-luvun lopulta.

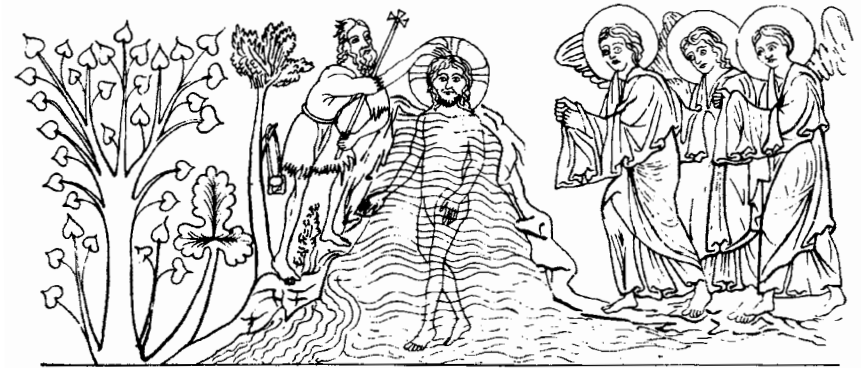
Ensimmäinen sunnuntai helluntaista on Pyhän Kolminaisuuden päivä, ja helluntain jälkeisiä sunnuntaipäiviä on kirkkovuoden loppuun mennessä vähintään 23 ja enintään 26 kappaletta.

Juhannuksesta kirkastussunnuntaihin

Kirkko viettää *juhannusta* Johannes Kastajan syntymän muistoksi. Vanhan legendan mukaan Johannes Kastaja syntyi tasan puoli vuotta ennen Jeesusta.

Miksi Jeesuksen syntymäpäivä sitten on 25. päivänä ja Johannes Kastajan 24. päivänä? Selitys löytyy vanhasta roomalaisesta ajanlaskutavasta, joka oli käytössä tämän legendan syntyäikaan. Roomalaiset laskivat kuukauden lopun päivät taaksepäin seuraavan kuukauden alusta. Sekä joulupäivä että juhannuspäivä olivat roomalaisen laskutavan mukaan kahdeksantena päivänä ennen seuraavan kuun ensimmäistä päivää. Ero juhlien välillä oli siis tasan puoli vuotta. Mutta koska joulukuussa on 31 päivää ja kesäkuussa vain 30, saivat joulu ja juhannus myöhemässä länsimaaisessa ajanlaskussa eri päivänumeron.

Suomessa juhannus oli vuoteen 1954 asti vanhalla kiinteällä paikallaan

Kirkko viettää juhannusta Johannes Kastajan päivänä. Kuvassa Johannes kastaa Jeesuksen. Piirros 1100-luvulta.

24.6., kuten se on vieläkin esimerkiksi Norjassa ja Virossa. Vuodesta 1955 alkaen juhannuspäivää on meillä vietetty kesäkuun 20. ja 26. päivän väliin sattuvana lauantaina (tai kuten kirkkolaki sanoo, kesäkuun 19. päivää seuraavana lauantaina).

Juhannusta seuraavista pyhäpäivistä on nykyään kolmella oma nimi, kun ennen pyhäuudistusta erityinen nimi oli vain yhdellä (kirkastussunnuntailla).

Ensimmäinen nimetty pyhä on kuudes sunnuntai helluntaista, joka on nykyisessä evankeliumikirjassa merkitty *Apostolien päiväksi*. Tällöin kirkossa puhutaan apostolien kutumisesta ja opetuslapsen tehtävästä. Apostolien päivä on aikaisimmillaan (kuten vuonna 2008) heti juhannusta seuraava päivä, myöhäisimmillään vasta heinäkuun lopulla.

Kirkastussunnuntaiksi sanotaan kahdeksatta sunnuntaita helluntaista. Nimensä se on saanut evankeliumeissa kerrotusta tapauksesta, jossa Jeesus ilmestyi kirkastuneena kolmelle oppilaalleen pyhällä vuorella.

Kirkastussunnuntain perinteinen paikka on elokuun 6. päivä, johon se on edelleen sijoitettu katolisessa ja ortodoksisessa kirkossa. Meillä kirkastussunnuntai voi olla niinkin aikaisin kuin heinäkuun 5. päivänä.

Kolmas kesäkauden erityispyhä on *Luomakunnan sunnuntai*. Nykyisen evankeliumikirjan mukaan sitä vietetään jonakin touko-elokuun sunnuntaina (vuodesta 2008 alkaen jonakin touko-lokakuun sunnuntaina).

Mikkelistä tuomiosunnuntaihin

Mikkelinpäivä on syyskuun 29. päivä tai sitä lähinnä seuraava sunnuntai. Vuoteen 1772 asti se oli kiinteästi 29.9. Päivää vietetään arkkienkeli Mikaelin kunniaksi. Päivämäärä on saatu siitä päivästä, jolloin varhaisella keskiajalla Roomassa vihittiin Mikaelille omistettu kirkko.

Katolinen kirkko muistaa mikkelinpäivänä Mikaelin ohella kahta muuta enkeliä, Gabriela ja Rafaelia. Nykyisessä evankeliumikirjassa mikkelinpäivän kohdalle on meilläkin merkitty lisänimi Enkelien sunnuntai. Enkeliaiheen ohella Suomen kirkoissa vietetään mikkelinpäivää lasten ja pyhäkoulutyön juhlanä.

Arkkienkeli Mikael on taivaallisen sotajoukon päällikkö ja lohikäärmeen voittaja. Raphaelin maalaus. (Wikipedia)

Uuden vuosituhannen alussa koko perheelle annettiin oma pyhäpäivä. Kirkon pyhäuudistuksessa päätettiin, että jokin syys-marraskuun sunnuntai (vuodesta 2008 alkaen touko-marraskuun sunnuntai) voidaan omistaa erityisesti lapsille ja perheelle. Pyhän nimeksi tuli *Perheen sunnuntai*.

Pyhäuudistus toi syksyyn toisenkin uuden juhlan. *Uskonpuhdistuksen muistopäiväksi* sanotaan 22. sunnuntaita helluntaista.

Loka-marraskuun vaihteessa vietetään kirkossa *pyhäinpäivää*. Pyhäinpäivässä on yhdistetty kaksi kirkon vanhaa juhlaa: kaikkien marttyyrien yhteinen päivä ja kaikkien uskovien vainajien muistopäivä. Marttyyrien eli pyhien päivää on vietetty marraskuun 1. päivänä 700-luvun lopulta lähtien. Se sai alkunsa, kun kaikille marttyyreille ei enää riittänyt omaa päivää. Vainajien päivää on taas vietetty toisen vuosituhannen alusta lähtien marraskuun 2. päivänä.

Ruotsi-Suomessa nämä kaksi juhlaa yhdistettiin yhdeksi pyhäinmiestenpäiväksi, jota vietettiin 1.11. Pyhäinpäivää eli kekriä pidettiin yhteen aikaan maaseudulla uuden vuoden päivänä, jolloin satokausi ja työvuosi oli saatu loppuun.

Nykyään pyhäinpäivänä on tapana muistaa vainajia ja viedä seppeleitä tai kynttilöitä omaisten haudoille.

Pyhäinmiestenpäivä oli aluksi kiinteä juhla, mutta vuoden 1772 kalenteriuudistuksessa se sijoitettiin vietettäväksi lähinnä seuraavalle sunnuntaille. Almanakat merkitsivät pyhäinmiestenpäivän kahteen paikkaan, 1.11. ja jos tämä ei ollut sunnuntai myös seuraavalle sunnuntaille. Vuodesta 1955 alkaen päivän nimi ja sijainti on vaihtunut. Siitä tuli pyhäinpäivä ja se sijoitettiin lokakuun 31. ja marraskuun 6. päivän väliselle lauantaille (tai kuten kirkkolaki sanoo, lokakuun 30. päivää seuraavaan lauantaihin).

Kirkkovuoden lähinnä viimeinen sunnuntai sai 2000-luvun alussa uudeksi nimekseen *Valvomisen sunnuntai*. Evankeliumikirjan mukaan tämän sunnuntain sanoma korostaa hengellistä valvomista ja Kristuksen paluun odotusta.

Viimeinen sunnuntai ennen adventtia on nimetty *tuomiosunnuntaiksi*. Se on kirkkovuoden viimeinen sunnuntai, jonka tekstit käsittelevät viimeistä tuomiota.

Kaikissa maissa ei kirkkovuoden viimeisenä sunnuntaina ajatella tuomiopäivää. Virossa muistellaan kuolleita, katolisessa kirkossa puhutaan

Kristuksen kuninkuudesta ja Saksassa kymmenestä neitsyestä. Meidän pyhä uudistuksessamme tuomiosunnuntain nimeen tuli myös lisämäärä Kristuksen kuninkuuden sunnuntai.

Joulun tulo

Adventista alkaa joulunaika. Adventti eli tulo, saapuminen, merkitsi alkuaan keväisen laskiaisen vastinetta. Kun keväällä valmistauduttiin

Milloin Jeesus syntyi?

Betlehemin tähden arvoitus

Jeesuksen tarkkaa syntymäaikaa tai -vuotta ei tunneta. Syntymäpäivä on tuskin ollut 25. joulukuuta, vaan tämä päivämäärä on valittu paljon myöhemmin muista syistä. Arvelut syntymävuodestakin vaihtelevat melkoisesti. Välillä on arvioitu, että Jeesus on voinut syntyä jopa 7 vuotta ennen ajanlaskumme alkua, toiset lähteet arvelevat syntymävuodeksi vuotta 3 tai 2 eKr.

Matteuksen evankeliumissa on kertomus Betlehemin tähdestä, ja tähtitieteilijät ovat sen avulla koettaneet ajoittaa syntymävuotta. Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että Betlehemin tähdellä ei ole luonnontieteellistä vastinetta. Kyseessä on voinut olla vain kaunis myytti, taru. Tällöin vuoden ajoittaminen ei tietenkään onnistu tähtien avulla.

Useat kuitenkin arvelevat, että kyseessä oli todellinen taivaan valo. Tähteä on pidetty milloin kirkkaana komeettana eli pyrstötähtenä, milloin supernovana eli räjähtävänä tähtenä. Sellaiset voivat ilmestyä taivaalle pariksi viikoksi tai kuukaudeksi ja kadota sitten taas näkyvistä. Tällaisista ilmestyksistä kyseisenä ajankohtana ei kuitenkaan ole löydetty merkintöjä aikakirjoista miltään puolelta maapalloa.

Suosituin tähtitieteellinen selitys Betlehemin tähdelle on kahden kirkkaan planeetan kohtaaminen. Vaikka planeettojen kohtaaminen ei yleensä ole kovin silmäänpiستävä näky, tapahtumaa on jälkepäin voitu suurennella, koska se oli merkinä niin tärkeästä hetkestä kuin Jeesuksen syntymästä.

Betlehemin tähti oli Raamatun mukaan näkyvissä pitkän aikaa, ja siksi yksinkertainen planeettojen kohtaaminen ei voi tähteä selittää. Planeetat kuitenkin tekevät taivaalla silmukoita, ja silloin voi sattua, että kuukausien välein kaksi planeettaa kohtaa toisensa useankin kertaan.

Johannes Keplerin laskelmista alkaen (1600-luvun alusta) on parhaana

paastoamalla pääsiäisen piinaviikkoa varten, piti talvella valmistautua katuon ja parannusta tehden vastaanottamaan Kristus-lasti. Myös adventtiaikaan liittyi keskiajalla paastoaminen (ns. pieni paasto erotukseksi pääsiäisen suuresta paastosta), ja sen muistona meilläkin vielä syödään ennen joulua lipeäkalaa.

Ensimmäinen adventtisunnuntai on marraskuun 30. päivää lähinnä oleva sunnuntai (aikaisintaan 27.11. ja viimeistään 3.12.). Joulua ennen ehtii olla kaikkiaan neljä adventtisunnuntaita.

selityksenä Betlehemin tähdelle pidetty Jupiterin ja Saturnuksen kolminkertaista kohtaamista vuonna 7 eKr. Planeetat olivat tuolloin Kalojen tähdistössä. Ensimmäinen kohtaaminen oli keväällä, toinen syksyllä ja kolmas joulukuun alussa.

Lääninrovasti Risto Heikkilä, joka on myös tunnettu tähtiharrastaja, on tullut toisenlaiseen tulokseen. Hänen mukaansa viime aikoina on saatu Jeesuksen syntymäaikaisten historiasta runsaasti uutta tietoa, ja sen mukaan Jeesuksen todennäköinen syntymävuosi on ollut 3 tai 2 eKr. Vuoden 3 elokuussa kohtasi kaksi kirkkainta planeettaa, Jupiter ja Venus, Leijonan tähdistössä. Seuraavan vuoden kesäkuun 17. päivänä planeetat kohtasivat uudelleen ja sulautuivat nyt yhdeksi tähdeksi. Kohtaaminen tapahtui läntisellä taivaalla, Babylonian tietäjien asuinalueelta katsottuna Jerusalemin suunnalla. "Betlehemin tähti on siten kuningasplaneetta Jupiter", arvelee Heikkilä.

Jos eräät Ilmestyskirjan jakeet tulkitaan tähtitieteen avulla kirjaimellisesti, voidaan Jeesuksen syntymäpäiväkin ajoittaa tarkasti, syyskuun 11. päiväksi vuonna 3 eKr.

Adventti on kirkon uudenvuodenpäivä, koska se aloittaa uuden kirkkovuoden. Adventin jumalanpalveluksissa ja koulujen hartaustilaisuuksissa kuuluu silloin kaunis Hoosianna-hymni.

Joulu, Jeesuksen syntymän muistopäivä, on kiinteästi 25. joulukuuta. Sen paikka määrättiin Roomassa 300-luvulla, ja joulun vietto levisi nopeasti suureen osaan kristikuntaa. Joulukuun lopulla oli aikaisemmin vietetty pakanallisia keskitalven juhlia, ja niiden tilalle kirkko tarjosi yhtä iloista kristillistä juhlaa. Joulujuhla voittikin nopeasti niin roomalaisen saturnaliajuhlan ja voittamattoman auringon päivän kuin pohjoisten kansojen keskitalven juhlan.

Toinen joulupäivä, tapaninpäivä, pyhitettiin ensimmäisen marttyyrin Stefanuksen muistolle. Täällä pohjoisessa sitä on vietetty myös hevosten ja hevosten päivänä, mistä vieläkin on muistona tapaninajelu.

Joulujuhla oli alkuun useampipäiväinen juhla, joka jatkui uuteen vuoteen asti. Vuoden 1772 kalenteriuudistuksessa joulu lyhennettiin Ruotsi-Suomessa nelipäiväisestä kaksipäiväiseksi juhlaiksi. Aikaisemmat 3. ja 4. joulupäivä eli Johannes Evankelistan ja viattomien lasten päivä muutettiin arkipäiviksi. Kansa mielsi ne kuitenkin pitkään pyhäpäiviksi;

Paimenet tervehtivät vastasyntyntä Jeesusta. Bartolomé Esteban Murillon maalaus 1600-luvulta. (Wikipedia)

puhuttiin "arkipyhistä".

Merkintä Johannes Evankelistan päivästä tipahti pois Suomen almanakoista 1920-luvun lopulla (joskin Johanneksesta lyhennetyt Hannu ja Hannes saivat nimipäivän tälle päivälle). Sen sijaan viattomien lasten päivä on sinnitellyt mukana nykypäivään asti. Aiheensa viattomien lasten päivä on saanut Raamatusta, jossa kerrotaan, miten Herodes surmautti Betlehemin poikalapset yrittäessään tappa vastasyntyneen Jeesuksen.

Kirkon uudessa evankeliumikirjassa 3. ja 4. joulupäivä ovat jälleen mukana. Kolmannen joulupäivän nimenä on nyt Apostoli Johanneksen päivä. Päivät pysyvät toki arkipäivinä, mutta jos jompikumpi niistä sattuu joulun jälkeiseen sunnuntaihin, päivä saa 3. tai 4. joulupäivän nimen ja jumalanpalvelustekstit.

Siirretyt juhlapäivät

Suomalaisissa almanakoissa on useaan otteeseen muutettu pyhäpäivien luonnetta tai sijoittelua. Ensimmäiset siirrot tapahtuivat Kustaa III:n aikana 1772, kun hallitusmiesten mielestä vuoden varrelle oli kertynyt aivan liikaa työrytmiä rikkovia juhlapäiviä. Siksi lakkautettiin "ihmismääräykseen perustuvat pyhäpäivät" ja eräitä Raamattuunkin perustuvia siirrettiin keskeltä viikkoa viikonlopuksi.

Arkipäiviksi muutettiin noin 20 pyhää, mm. kaikkien apostolien päivät ja kolmas ja neljäs joulu-, pääsiäis- ja helluntaipäivä. Kynttilänpäivä, mikkelinpäivä ja pyhänmiestenpäivä siirrettiin kiinteältä paikalta sunnuntaille.

Seuraava suurempi muutos tapahtui vuoden 1955 almanakassa, jolloin muuttui marianpäivän ja juhannuksen paikka. Niitä pidettiin kirkkojuhlista helpoimmin liikuteltavina, ja ne siirrettiin viikonloppuun. Marianpäivä muuttui sunnuntaille, Johannes Kastajan päivä lauantaille. Samalla pyhänmiestenpäivä siirrettiin sunnuntaista lauantaihin.

Seuraava siirto tehtiin vuoden 1973 alusta, kun loppiainen, helatorstai ja toinen helluntaipäivä saivat uudeksi paikakseen lauantain.

Perusteluna muutoksille on ollut työntekijöiden ja työnantajien halu saada vuoden varrelle mahdollisimman paljon ehjiä työviikkoja. Työmarkkinaneuvotteluissa tuotti ainaista kiusaa eri päiville sattuneiden pyhien korvaaminen. Joskus pyhät olivat arkena ja veivät yhden työpäivän, joskus taas viikonloppuna, jolloin työntekijät jäivät vaille vapaapäivää.

Kirkon piirissä ei pyhäpäivien siirtelyä ole katsottu suopeasti. Vuoden 1973 ratkaisussa kirkko oli lähinnä pakkotilanteessa ja joutui vastahakoisesti myöntymään muutokseen. Myöhemmin siirtoja haluttiin perua. Jo syksyllä 1981 pidetty piispainkokous keskusteli vakavasti, miten paluu entiseen voitaisiin toteuttaa. Seuraavina vuosina kirkko onnistui taivut-

Pyhäuudistukset pähkinäkuoressa

Vuoden 1772 uudistus (näkyi vuoden 1774 almanakasta alkaen)

Pyhäpäivä

muutos

25.1. Apostoli Paavali	muuttui arjeksi
2.2. Kynttilänpäivä	siirtyi seuraavaksi sunnuntaiksi
24.2. Apostoli Mattias	muuttui arjeksi
Kiirastorstai	muuttui arjeksi
Kolmas pääsiäispäivä (tiistai)	muuttui arjeksi
Neljäs pääsiäispäivä (keskiviikko)	muuttui arjeksi
Kanttaimaanantai	muuttui arjeksi
Kanttatiistai	muuttui arjeksi
1.5. Apostolit Filippus ja Jaakob	muuttui arjeksi
Kolmas helluntaipäivä (tiistai)	muuttui arjeksi
Neljäs helluntaipäivä (keskiviikko)	muuttui arjeksi
29.6. Apostolit Pietari ja Paavali	muuttui arjeksi
2.7. Marian etsikkopäivä	muuttui arjeksi
25.7. Apostoli Jaakob	muuttui arjeksi
24.8. Apostoli Bartolomeus	muuttui arjeksi
21.9. Apostoli Matteus	muuttui arjeksi
29.9. Mikkelinpäivä	siirtyi seuraavaksi sunnuntaiksi
28.10. Apostolit Simon ja Juudas	muuttui arjeksi
1.11. Pyhänmiestenpäivä	siirtyi seuraavaksi sunnuntaiksi
30.11. Apostoli Andreas	muuttui arjeksi
21.12. Apostoli Tuomas	muuttui arjeksi
27.12. Kolmas joulupäivä, Apostoli Johannes	muuttui arjeksi
28.12. Neljäs joulupäivä, viattomien lasten päivä	muuttui arjeksi

Vuoden 1954 uudistus (vuoden 1955 almanakasta alkaen)

25.3. Marian ilmestyspäivä	siirtyi sunnuntaiksi ja muuttui marianpäiväksi
----------------------------	--

telemaan kansanedustajat puolelleen. Eduskunta päätti syksyllä 1985, että loppiainen ja helatorstai palautetaan entisille paikoilleen ja helluntai tyypistetään yksipäiväiseksi juhlaiksi. Pyhäpäivä on vain helluntaisunnuntai, mutta ei enää sen enempää lauantai kuin maanantaikaan.

Työmarkkinajärjestöt eivät pitäneet päätöksestä, ja presidentti Mauno

24.6. Johannes Kastajan päivä
1.11. Pyhänmiestenpäivä

siirtyi lauantaiksi
siirtyi lauantaiksi ja muuttui pyhänpäiväksi

Vuoden 1972 uudistus (vuoden 1973 almanakasta alkaen)

6.1. Loppiainen
Helatorstai

siirtyi lauantaiksi
siirtyi lauantaiksi ja muuttui Kristuksen taivaaseenastumisen päiväksi
siirtyi lauantaiksi ja muuttui helluntain valmistuspäiväksi

Toinen helluntaipäivä

Vuoden 1986 uudistus (vuoden 1992 almanakasta alkaen)

Loppiainen
Helatorstai

palasi vanhalle paikalleen 6.1.
palasi vanhalle paikalleen torstaiksi ja sai vanhan nimensä poistettiin

Helluntain valmistuspäivä

Apostolit Bartolomeus, Jaakob nuorempi ja Tuomas 1400-luvun kuparipiirroksessa.

Koivisto tunsii sympatiaa niitä kohtaan. Koska eduskunta oli jättänyt lain voimaantulovuoden määräämättä, Koivisto lopulta vahvisti lain helmikuussa 1986, mutta päätti, että se astuu voimaan vasta vuoden 1992 alusta.

Suomalainen pyhien siirtely on ainutlaatuista maailmassa. Useissa muissa Länsi-Euroopan maissa ja esimerkiksi Yhdysvalloissa käytäntö on sellainen, että kukin uskontokunta viettää juhliaan perinteisinä päivinä, mutta päivät ovat arjelle sattuessaan normaaleja työpäiviä.

Vastineeksi juhlapäivien työnteosta on monessa maassa sovittu viikonloppujen yhteyteen korvaavia vapaapäiviä. Esimerkiksi Englannissa on kolme maanantaita merkitty kansallisiksi vapaapäiviksi ilman että niille annetaan minkään kirkollisen pyhän nimeä.

Englannissa ja esimerkiksi Australiassa käytetään omaa ratkaisua myös sille, että joulun välillä on arkena ja välillä viikonloppuna. Joulun katsoo niin suureksi juhla, että sen kunniaksi on joka vuosi saatava kaksi vapaapäivää. Niinpä esimerkiksi 2010, jolloin joulupäivät olivat lauantai ja sunnuntai, näissä maissa oli vapaata 27. ja 28.12. eli maanantaina ja tiistaina.

Suurimpiin kirkon juhliin, pääsiäiseen ja jouluun, ei suomalaisessa pyhien siirtelyssä ole kajottu. Pääsiäisenä on jo nykyään sidottu viikonloppuun, ja joulun viettoon nykyisellä paikalla liittyy ilmeisesti jo niin paljon perinteitä, ettei sen muuttamiseen ole mahdollisuutta. Lähellä on joka tapauksessa vuodenvaihte, jota ei ilman koko kalenterin syvällistä muutosta saada vakituisesti viikonloppuun.

Pyhien ihmisten muistopäivät

Varsinaisen kirkkovuoden rinnalla kulkee kristillisissä kirkkoissa toinen merkittävä kalenteri, pyhimyskalenteri. Pyhimyksiä syntyi varsinkin kristillisen kirkon alkuaikoina sadoittain, kunnes lopulta vuosi oli täynnä heidän päiviään. Kunkin päivän kohdalle sattuvat tärkeimmät pyhimykset lueteltiin kalentereissa, ja näiden pyhimysluetteloiden pohjalta on esimerkiksi Suomessa kehittynyt nimipäiväluettelo.

Luterilainen kirkko ei pyhimyksiä hyväksynyt. Siksi Suomessa ei enää pitkiin aikoihin ole ollut virallista pyhimysluetteloa.

Kun 1990-luvun lopulla uudistettiin mm. kirkkokäsikirjaa ja jumalanpalveluksia, laadittiin samalla uusi kirkollinen muistopäiväkalenteri.

Kirkollinen muistopäiväkalenteri

Tammikuu

- 2 Wilhelm Löhe 1872, teologi, luterilaisen kirkon uudistaja
- 13 Hilarius Poitierslainen 367, piispa, uskonopettaja
- 15 Martin Luther King 1968, yhteiskunnallinen uudistaja, marttyyri
- 19 Henrik 1156, piispa, marttyyri
- 25 Apostoli Paavali
- 26 Timoteus ja Titus, Paavalin työtoverit
- 27 Paavo Ruotsalainen 1852, herännäisyiden isä

Helmikuu

- 2 Kynttilänpäivä
- 3 Ansgar 865, uskon sanansaattaja Pohjolassa
- 5 Johan Ludvig Runeberg, s. 1804, kansallirsunoilija, virsirunoilija
- 18 Martti Luther, uskonpuhdistaja 1546
- 21 Lars Levi Laestadius 1861, pappi, lestadiolaisuuden isä
- 23 Polykarpos n. 155, piispa, marttyyri
- 24 Apostoli Mattias

Maaliskuu

- 12 Gregorius Suuri 604, Rooman piispa, kirkkolaulun edistäjä
- 18 Kyrillos Jerusalemlainen 386, piispa, kirkonopettaja
- 19 Joosef, Herran äidin Marian puoliso
- 20 Uppsalan kokouksen päätös 1593
- 21 Benedictus Nursialainen 547, munkiston perustaja, sielunhoitaja
- 24 Oscar Romero 1980, piispa, marttyyri
- 25 Marian ilmestyspäivä

Huhtikuu

- 7 Johann Hinrich Wichern 1881, sisälähetyksen isä
- 9 Mikael Agricola 1557, piispa, Suomen uskonpuhdistaja, kirjakielen perustaja
- 9 Elias Lönnrot, s. 1802, kansallinen herättäjä, virsikirjan uudistaja
- 9 Dietrich Bonhoeffer 1945, teologi, marttyyri
- 19 Olavus Petri 1552, Ruotsin uskonpuhdistaja

Piispa Henrik ja Lalli.
(Puuveistos, kuva Nousiaisten seurakunta)

- 19 Philipp Melanchthon 1560, professori, Lutherin työtoveri
25 Evankeliuminkirjoittaja Markus

Toukokuu

- 2 Athanasios 373, piispa, kirkonopettaja
3 Apostolit Filippus ja Jaakob nuorempi
9 Nicolaus Ludwig von Zinzendorf 1760, herrnhutilaisuuden perustaja
11 Johann Arndt 1621, hartauskirjailija
13 Aurora Karamzin 1902, diakonissalaitoksen perustaja
22 Hemming 1366, Turun piispa
27 Paul Gerhardt 1676, pappi, virsirunoilija

Kesäkuu

- 1 Justinus n. 165, roomalainen marttyyri
2 Kirkollisen kansanopetuksen päivä, Söderköpingin piispainkokouksen päätös 1441
8 August Hermann Francke 1727, pietismin isä
9 Efraim Syyrialainen 373, idän kirkkoisä, hymnirunoilija
11 Apostoli Barnabas
14 Itäisen kirkon isät Basileios Suuri 379, Gregorios Nazianzilainen n. 389 ja Gregorios Nyssalainen n. 385
24 Johannes Kastajan syntymä
25 Augsburgin tunnustus 1530
28 Irenaeus n. 202, piispa, marttyyri
29 Apostoli Pietari

Heinäkuu

- 2 Marian vierailu Elisabetin luona
6 Jan Hus 1415, uskonpuhdistuksen edelläkävijä, marttyyri
12 Nathan Söderblom 1931, Ruotsin arkkipiispa, kristittyjen yhteyden edistäjä
20 Ensimmäinen suomalainen kokoraamattu 1642
22 Magdalan Maria
24 Tuomas Kempiläinen 1471, hartauskirjailija
25 Apostoli Jaakob vanhempi
28 Johann Sebastian Bach 1750, kanttori, kirkkomusiikin mestari
29 Olavi, Erik ja Knut, pohjoismaiset marttyyrikuninkaat

Elokuu

- 8 Dominicus 1221, pappi, sääntökunnan perustaja
10 Laurentius 258, roomalainen diakoni, marttyyri
14 Florence Nightingale 1910, yhteiskunnallinen uudistaja
17 Missale Aboense 1488, ensimmäinen Suomea varten painettu kirja (Konrad Bitzin esipuheen päiväys)

- 19 Fredrik Gabriel Hedberg 1893, pappi, evankelisen liikkeen isä
20 Bernhard Clairvauxlainen 1153, kirkonopettaja, Jumalan rakkauden saarnaaja
24 Apostoli Bartolomeus
27 Monica 387, Augustinuksen äiti
28 Augustinus 430, piispa, kirkkoisä
29 Johannes Kastajan mestaus

Syyskuu

- 4 Albert Schweitzer 1965, teologi, lähetystyöntekijä
12 Jaakko Finno (k. syyskuussa 1588) kirkollisen kirjallisuuden edistäjä, Suomen ensimmäisen virsikirjan tekijä
13 Johannes Khrysostomos 407, piispa, kirkonopettaja
18 Otto Aarnisalo 1942, sisälähetystyön uranuurtaja, diakonian päivä
21 Apostoli ja evankeliuminkirjoittaja Matteus
28 Abraham Achrenius 1769, pappi, virsirunoilija
29 Arkkienkeli Mikael ja kaikki enkelit

Evankelista Matteus saksalaisessa Raamatussa 1400-luvulta.

Lokakuu

- 4 Franciscus Assisilainen 1226, fransiskaanelijestön perustaja, Kristuksen köyhyyden todistaja
5 Theodor Fliedner 1864, diakonissalaitosten isä, yhteiskunnallinen uudistaja
7 Birgitta 1373, sääntökunnan perustaja
17 Ignatius n. 115, piispa, marttyyri
18 Evankeliuminkirjoittaja Luukas
19 Martti Rautanen (1926), "Ambomaan apostoli"; suomalaisen lähetystyön päivä
27 Laurentius Petri 1573, Ruotsin ensimmäinen luterilainen arkkipiispa
28 Apostolit Simon Kananeus ja Juudas Jaakobinpoika
31 Uskonpuhdistuksen muistopäivä 1517

Marraskuu

- 1 Pyhäinpäivä
- 5 Henrik Renqvist 1866, pappi, hengellisen kirjallisuuden edistäjä
- 22 Kirkkomusiikin päivä (Cecilia)
- 23 Clemens Roomalainen n. 100, piispa, marttyyri
- 24 Inkerin kirkon marttyyrit
- 30 Apostoli Andreas

Joulukuu

- 7 Ambrosius, piispa, kirkonopettaja 397
- 14 Ristin Johannes 1591, mystikko
- 21 Apostoli Tuomas
- 26 Ensimmäinen marttyyri Stefanos
- 26 Mathilda Wrede 1928, vankien ystävä
- 27 Apostoli ja evankeliuminkirjoittaja Johannes
- 28 Viattomien lasten päivä
- 31 John Wycliff 1384, uskonpuhdistaja

Se ei kuitenkaan lopulta tullut mukaan evankeliumikirjaan, vaan jäi ehdotukseksi, jota yhä kehitellään.

Oheisessa laatikossa on kirkon käsikirjakomitean ehdotus uskossaan esikuvallisten ihmisten muistopäiviksi. Henkilöiden muistopäivät ovat yleensä heidän kuolinpäiväänsä, kuten aikaisemmissa pyhimysluettelossa, koska kuolinpäivänä pyhimykset syntyivät ikuisen elämään. Jos kuolinpäivä ei ole tiedossa, on luettelossa seurattu perinnettä.

Muistopäiväluettelosta löytyy marttyyreja, esimerkiksi piispa Henrik, jonka Lalli surmasi 1156, tai Martin Luther King, joka sai surmansa 1968. Sieltä löytyvät myös 12 apostolia, joiden päivät pudotettiin pois Suomen pyhäpäiväluettelosta 1700-luvulla, sekä tärkeimpiä suomalaisia ja kansainvälisiä uskon uudistajia ja herätysliikkeiden perustajia.

Muistopäiväluetteloon on myös otettu alkuperäisille paikoilleen sellaisia pyhiä, jotka ovat meillä muuttuneet liikkuviksi juhliksi (kynttilänpäivä 2.2., Marian ilmestyspäivä 25.3., pyhäinpäivä 1.11.) tai jotka on meidän kalentereistamme aikoinaan kokonaan poistettu (Marian vierailu Elisabetin luona 2.7.).

Rukouspäivät ja itsenäisyyspäivä

Tässä luvussa on puhuttu kirkkovuodesta, joka muodostaa oman kokonaisuuden adventista adventtiin, ja pyhien ihmisten muistokalenterista,

Apostoli Pietari 1800-luvun piirroksessa.

joka muodostaa oman, toisentyyppisen vuodenvieron kirkon piirissä.

Almanakoista voimme lukea, että vuodessa on lisäksi joitakin pyhäpäiviä, jotka eivät sovi kumpaankaan edellään mainittuun vuosirytmiiin. Ne ovat kaksi rukouspäivää ja itsenäisyyspäivä.

Rukouspäivien juuret ovat 1600-luvulla, jolloin Ruotsi-Suomen kuningas Kustaa Aadolf antoi määräyksen kahden katumus- ja rukouspäivän viettämisestä vuosittain. Luku vakiintui myöhemmin neljäksi.

Yli 300 vuoden ajan valtiovalta antoi vuosittain rukouspäiväjulistuksen, jossa annettiin neljän rukouspäivän päivämäärät ja raamatuntekstit. Kirkko koki rukouspäivät hieman ongelmallisiksi, osittain siksi, että ne syrjäyttivät neljä kirkkovuoden normaalirytmiiin kuuluvaa pyhää, osittain siksi, että kirkossa ei oltu järin innokkaita rukoilemaan valtiovalan käskyjen mukaan.

Rukouspäivien asemaa pohdittiin 1900-luvun loppuvuosikymmeninä ja todettiin, että ne ovat säilyttämisen arvoinen perinne. Valmistelukäytäntöä kuitenkin muutettiin eikä rukouspäivistä enää määrää valtiovalta. Kun uusi uskonnonvapauslaki astui voimaan vuonna 2003, Suomen eri kirkkokuntien yhteinen ekumeeninen neuvosto sai tehtäväkseen valmistella vuosittaisen julistuksen rukouspäivien sijoituksesta ja sisällöstä. Presidentti Tarja Halonen lupasi edelleen allekirjoittaa rukouspäiväjulistuksen.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko ei ollut uuteenkaan ratkaisuun tyytyväinen, vaan teki kirkolliskokouksessaan 2006 uuden päätöksen asiassa. Sen mukaan rukouspäiväkäytäntöä muutettiin jälleen vuoden 2008 alusta. Rukouspäivien lukumäärä laskettiin kahteen, ja ne ovat

vastedes kiinteillä päivämäärillä, jotka yleensä sattuvat arkipäiville. *Kristittyjen ykseyden rukouspäivä* on tammikuun 18. päivänä ja *rauhan, ihmisoikeuksien ja kansainvälisen vastuun rukouspäivä* on YK:n päivänä lokakuun 24:ntenä.

Itsenäisyypäivämme 6.12. on valtiovallan asettama pyhäpäivä, jolloin kirkoissamme on pidettävä jumalanpalvelus. Kirkko on noudattanut valtion tahtoa, mutta usein jumalanpalvelus on ollut tavallista yksinkertaisempi.

Kalentereista löytyy vielä yksi punaisella merkitty päivä, jota ei tässä luvussa ole aikaisemmin käsitelty: *vappu*. Vappua ei kirkkokaan sentään tunnusta pyhäpäiväksi, vaikka sen nimi on tullut Valburga-pyhimyksestä. Vappu on kuitenkin nykyään hyvin maallinen merkkipäivä (ks. seuraava luku).

Yliopiston almanakkatoimistossa erehdyttiin eräässä kalenterissa sijoittamaan vappu sellaiseen luetteloon, jossa puhuttiin pyhäpäivistä. Saimme heti vihaisen soiton, jossa ihmeteltiin, millainen pyhä se vappu oikein on. Muutimme kalenterin seuraavassa vuosikerrassa otsikkoon "pyhäpäivien" tilalle sanan "juhlapäiviä".

Kun lakiteksteissä puhutaan juhlapäivistä, täytyy kirkon pyhäpäivien lisäksi mainita vapunpäivä erikseen. Esimerkiksi eräiden verojen maksuista on säädetty, että jos "verojen ja maksujen kanto- tai maksuajan viimeinen päivä tai ennakonpalautusten maksupäivä on pyhäpäivä, vapunpäivä tai arkilauantai, saa maksettavan tai palautettavan erän suorittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen" (asetus 184/1995).

Ortodoksisen kirkon pyhäpäivät

Toisen kansankirkkomme ortodoksisen kirkon juhlapäiväkäytäntö eroaa melko paljon evankelis-luterilaisen kirkon käytännöstä. Ortodoksisesta kalenterista löytyy jokaiselta päivältä useita pyhien, marttyyrien ja pyhitäjien nimiä, ja osa pyhäpäivistä on luterilaiselle kirkolle vieraita.

Paastonajoilla on suuri merkitys, kuten katolisessakin kirkossa. Las-kiaisesta pääsiäiseen ulottuvan suuren paaston lisäksi ortodokseilla on mm. yli kaksiviikkoinen apostolien paasto kesäkuussa, Herran Äidin paasto elokuussa ennen Marian kuolinpäivää ja joulupaasto marraskuun puolivälistä jouluaattoon. Tärkeimpien paastojen aikana ei ortodoksisessa kirkossa suoriteta esimerkiksi avioliittoon vihkimisiä.

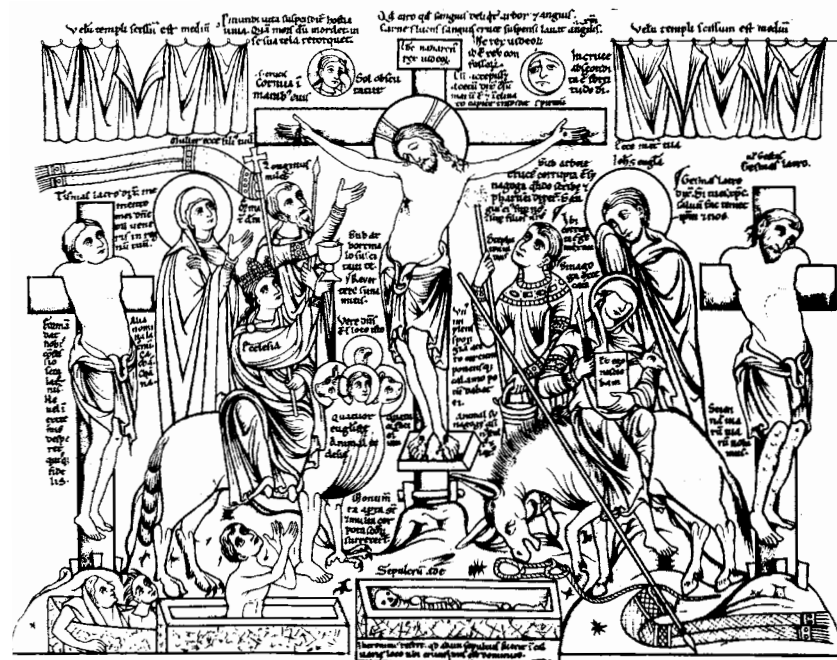

Ortodoksisessa kalenterissa on viitisentoista ns. suurta juhlaa ja suurimpana kaikista pääsiäinen. Suuria juhlia ovat Jeesukseen ja Neitsyt Mariaan liittyvät juhlit, Johannes Kastajan syntymä- ja kuolinpäivä ja Pietarin ja Paavalin päivä.

Vuoden ensimmäinen suuri juhla on loppiainen (6.1.), jonka aiheena on Teofania, Jumalan ilmestyminen, Herran kaste. Kynttilänpäivä on perinteisellä paikalla 2.2. ja sen nimenä on Herran temppeleentuominen.

Miös marianpäivä on vanhalla paikallaan 25.3. ja nimeltään Jumalansynnyttäjän Neitsyt Marian ilmestys. Palmusunnuntaille käytetään nimeä Herran ratsastus Jerusalemiin. Pääsiäispäivä on Suomen ortodoksisessa kirkossa samana viikonloppuna kuin luterilaisessa, vaikka yleensä ortodoksiset kirkot määräävät pääsiäisen vanhan juliaanisen ajanlaskun mukaan.

Helatorstain kohdalla ortodoksisessa kalenterissa lukee Herran taivaaseen astuminen. Molemmat helluntaipäivät, sunnuntai ja maanantai,

Ortodoksisen kirkon suurin juhla on pääsiäinen. Piirros 1100-luvulta.

Apostoli Paavali ja hänen tunnusmerkkinsä kirja ja miekka. Piirros saksalaisesta Raamatusta 1400-luvulta.

ovat suuria juhlia: "helluntai, Pyhän Kolminaisuuden juhla" ja "Pyhän Hengen päivä".

Juhannuspäivä on 24.6. ja nimeltään Herran edelläkävijän ja kastajan Johanneksen syntymä. Pietarin ja Paavalin yhteinen päivä on perinteisellä paikallaan 29.6.; apostolit Pietari ja Paavali kuolivat kumpikin tänä päivänä noin vuonna 66–68 jKr. Kuten aiemmin oli puhe, luterilaisessa kirkossa Pietarin ja Paavalin päivä oli pyhäpäivä vuoteen 1772 asti, mutta muutettiin tällöin arkipäiväksi.

Kirkastuspäivä eli ortodoksien "Herran kirkastuminen" on 6.8. Marian kuolinpäivä 15.8. ei Ruotsi-Suomen luterilaisessa kirkossa ole koskaan ollut pyhäpäivä eikä sitä mainita edes uudessa kirkollisessa muistopäiväkalenterissämme. Ortodoksisessa kalenterissa 15.8. on suuri juhla kauniilta nimeltään Jumalansynnyttäjän Neitsyt Marian kuolonuneen nukkuminen.

Johannes Kastajan kuolinpäivä on mainittu luterilaistenkin muistopäivien joukossa. Ortodokseilla 29.8. on suuri juhla, Herran edelläkävijän ja kastajan Johanneksen mestaus. Legendan mukaan Johannes Kastaja mestattiin katkaisemalla hänen kaulansa; siksi vuoteen 1907 asti Suomen almanakassa oli päivän nimenä "Johannes Kastajan kaulan leikkaus".

Luterilainen muistopäiväkalenteri ei tunnusta myöskään Marian syn-

Johannes Kastajan hautaus. Venäläinen ikoni noin vuodelta 1700. (Wikipedia)

tymää 8.9. Ortodoksien kalenterissa Jumalansynnyttäjän Neitsyt Marian syntymä on suuri juhla.

Syyskuun 14. päivänä juhlitaan "Kunniallisen ja eläväksitekevän Ristin ylentämistä". Kyse on Jeesuksen ristikä, joka legendan mukaan löydettiin 300-luvulla tehdyissä kaivauksissa Golgatalta. Ristin päivänä muistetaan Jeesuksen kärsimyksiä.

Myös ortodoksien seuraava juhla on luterilaisessa kirkossa tuntematon. Sitä vietetään lokakuun 1. päivänä ja sanotaan venäläisittäin pokrovaksi tai suomeksi Jumalansynnyttäjän suojeluksi. Legenda kertoo vanhasta näystä, jossa Neitsyt Maria tuli temppeliin ja levitti säteilevän huntunsa suojelemaan seurakuntaa.

Marraskuun 21. päivänä on Jumalansynnyttäjän Neitsyt Marian temppeliinkäynti. Legendan mukaan Maria vietiin 3-vuotiaana temppeliin ja hän viipyi siellä 11 vuotta.

Viimeinen ortodoksien suurista juhlista on joulu, Kristuksen syntymä.

Ortodoksien suurimmat juhlit luetellaan vuosittain esimerkiksi Yliopiston almanakassa ja Valtiokalenterissa. Täydellistä ortodoksista kalenteria julkaisee Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvosto Kuopiossa.